

GROEN LINKS

NETWERK DIGITALE SAMENLEVING

Leidraad Digitale Thema's Provinciale Statenverkiezingen 2023

Van de algoritmes tot datacenters; digitalisering wordt een steeds groter thema. Ter ondersteuning van de programmacommissies heeft het GroenLinks Netwerk Digitale Samenleving (NDS) deze leidraad gemaakt. In overleg met Statenleden en andere betrokkenen is er gekeken naar welke thema's spelen in verschillende provincies en hoe de waarden van GroenLinks naar deze thema's vertalen. De suggesties in dit document mogen overgenomen worden, maar het belangrijkste doel wat de werkgroep is bijdragen aan de kennis en het bewustzijn van de programmacommissies op dit thema. NDS zal de komende periode dan ook contact opnemen met de verschillende programmacommissies om naar behoefte kennis te delen en ondersteuning te geven. Bestaande onderwerpen kunnen worden uitgediept en nieuwe worden aangedragen. Daarnaast kunnen Statenleden, programmacommissies en andere betrokkenen contact met ons opnemen (netwerkdigitalesamenleving@groenlinks.nl)

Versie 12 mei 2022

<i>Introductie: Het belang van Digitalisering voor de Provincies</i>	2
<i>Thematische voorstellen</i>	3
Open Overheid	3
Energie	5
Digitale Veiligheid en Technologie	5
Data en Bestuur	6
<i>Waar kan ik me verder verdiepen?</i>	7
Vragen en contact	7

Introductie: Het belang van Digitalisering voor de Provincies

GroenLinks staat voor een duurzame, eerlijke en gelijkwaardige toekomst. Deze maken we voor en met elkaar. Digitalisering kan ook in de provincies helpen deze toekomst te realiseren, maar vereist een kritische blik. Niet alle ontwikkelingen komen de burger en leefbaarheid van onze provincies ten goede; niet alle innovatie is vooruitgang. De positieve mogelijkheden van technologieën, zoals kunstmatige intelligentie, zijn echter veelbelovend. Verantwoord gebruik van beschikbare data kan, zonder burgers met argwaan en achterdocht te benaderen, de provincies, haar inwoners en haar leefbaarheid ten goede komen.

Bij digitalisering denken wij vaak aan privacy, algoritmes en aan de fysieke digitale infrastructuur. Dit zijn de zichtbare zaken die directe impact op het leven van burgers hebben. Achter deze zaken zit een hele wereld van digitale zaken die de provinciale overheid kan inrichten, organiseren en faciliteren om haar taken effectief uit te voeren.

Digitalisering biedt de provincie kansen om haar taakuitvoering zodanig in te richten dat zij de beste sociaaleconomische omstandigheden realiseert voor burgers en bedrijfsleven. De juiste gegevensarchitectuur stelt bestuurders op provinciaal niveau in staat om op data-gedreven wijze de beste voorstellen te doen op het gebied van energie, water, mobiliteit en ruimtelijke vraagstukken. De uitgangspunten zijn hierbij 1) digitale inclusie voor alle burgers, 2) een eerlijke, competitieve economie waarin data een centrale rol speelt, en 3) een open, democratische, duurzame samenleving, waarbij digitalisering cruciaal is voor het behalen van de groene doelen.

Het Netwerk Digitale Samenleving heeft onder andere gedurende twee workshops input gekregen van Statenleden en andere betrokkenen. Deze leidraad geeft een overzicht van actuele thema's voor Statenfracties van GroenLinks en hoopt hen te kunnen ondersteunen in hun streven naar meer groene, gezonde en gelukkige provincies.

Thematische voorstellen

Open Overheid

- Tijdens lockdowns in 2020 en daarna was het bij veel provincies mogelijk om digitaal in te spreken bij Statenvergaderingen. Inspraak bij vergaderingen kan naar voren gaande altijd hybride (in persoon of digitaal) mogelijk gemaakt worden om de drempel voor participatie te verlagen.
- (Extern) onderzoek naar het functioneren van provinciale archiveringssystemen en het gebruik daarvan. Dit onderwerp is momenteel niet verder uitgediept door NDS, maar we hebben veel verschillende meldingen gehad van moeilijk hervindbare notulen en andere documentatie, zowel voor ambtenaren, volksvertegenwoordigers en indieners van Woo-verzoeken (Wet open overheid, voormalig WOB).
 - o Daarnaast dienen de archiverings- en werksystemen ontsloten te worden met de Woo-systematiek om te voorkomen dat er discrepanties zijn.
- Verschillende provincies en steeds meer gemeenten hebben ethische commissies voor digitaliserings-beleid en vraagstukken. Deze commissies kunnen bijvoorbeeld bestaan uit onafhankelijke experts met ethische, filosofische en juridische ervaring, maar kunnen ook bestaan uit burgerraden. Deze commissie kan de Provinciale Staten gevraagd en ongevraagd advies geven over innovatie en het gebruik van data.
- Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) is herhaaldelijk uitgesteld en brengt substantiële risico's voor de provincies en inwoners. Softwaremakers hebben aangegeven het systeem "[niet stabiel, niet goed gestandaardiseerd en veel te complex is](#)". Provincies moeten strenge eisen stellen aan het functioneren van de technologie achter de DSO voordat deze ingevoerd wordt. De [EU hanteert hiervoor 'sandboxes' \(zandbakken\)](#), waarbij technologie, producten of beleid realistisch getest kunnen worden in een wettelijk afgebakende 'bak'. Bij projecten met data betekent dit dat echte data getest kan worden in een systeem, zonder dat het mogelijk is dat het al enige doorwerking heeft buiten de sandbox. De software van de DSO moet kunnen bewijzen goed te functioneren in een dergelijke omgeving voordat het daadwerkelijk uitgerold kan worden.
- Creëer een publiek toegankelijk algoritmeregister waarin alle algoritmes die namens de provincie geautomatiseerde keuzes maken, besluiten voorbereiden, of voorspellingen doen over individuele burgers en groepen burgers, volledig,

gedetailleerd en in begrijpelijke taal worden beschreven, inclusief de gebruikte datasets en de broncode van de software.

- Onder andere de gemeenten [Amsterdam](#), Eindhoven, Zwolle, Utrecht hebben al zo'n register.
 - Waar algoritmen worden ingezet, moeten mensen dat niet alleen weten, maar ook het recht hebben om te weten op basis van welke factoren algoritmes keuzes maken en hoe algoritmes worden beïnvloed. Je moet kunnen begrijpen of op welke basis een beslissing wordt genomen. En bij beslissingen over mensen met behulp van AI moet er altijd sprake zijn van menselijk toezicht en motivering.
- Creëer een publiek toegankelijk sensorregister, waarin alle sensoren in de openbare ruimte worden opgenomen. Dus: camera's (ook die voor openbare orde en opsporing, luchtkwaliteits- en geursensoren, verkeersmeters, geur, etc. Een compleet register vereist een meldplicht voor dataverzameling in de openbare ruimte, zoals bijvoorbeeld [in Amsterdam](#).
 - Een goed en uitgebreid voorbeeld is het "[open data portaal](#)" van de gemeente [Nijmegen](#), maar ook [SensRnet, van een aantal gemeenten en het kadaster](#).
 - Bij ICT-aanbestedingen spelen de kwaliteitsnormen, privacy standaarden, open-source software en duurzaamheid een leidende rol in plaats van de kosten. Publiek geld besteden we bij voorkeur aan Europese innovatie die voldoet aan deze kwaliteitsnormen in plaats van onze afhankelijkheid van Big Tech in de VS te vergroten, al helemaal voor toegang tot onze publieke diensten.
 - Er komt een provinciaal meldpunt om (keten)fouten en foutieve gegevens over burgers te melden en corrigeren. Hier kunnen ambtenaren meldingen maken als ze observeren dat burgers vastlopen. Zie ook het [meldpunt ketenfouten van de gemeente Amsterdam](#).

Energie

- Kunstmatige intelligentie kan ingezet worden om het elektriciteitsnetwerk te optimaliseren en het gebruik van duurzaam opgewekte stroom in verhouding tot fossiele brandstoffen optimaliseren. Provinciale Staten kunnen, in overleg met netwerkbeheerders, onderzoek naar de mogelijkheden overwegen en ondersteunen.
- Datacentra: nieuwe datacentra moeten alleen mogelijk zijn als deze de energietransitie van de provincie niet onevenredig bemoeilijken.

Digitale Veiligheid en Technologie

- In provinciale digitaliseringsstrategieën wordt vaak aandacht besteed aan online veiligheid, maar deze focus ligt vaak op het MKB en de bredere private sector. Datalekken of hacks, bijvoorbeeld door ransomware criminelen, zijn een groot risico met potentieel gigantische (financiële) schade. Provincies dienen externe auditors in te schakelen om de veiligheid van de IT-systemen onafhankelijk te laten testen.
- Provincies zouden zich hard kunnen maken voor het versterken van de verantwoordelijkheden van het IPO en Bij12, voornamelijk op gezamenlijke digitale infrastructuur en het inkoop- en aanbestedingsbeleid daarvan.
- De provincies hebben de hoogste gemiddelde leeftijd van alle publieke bestuurslagen, wat betekent dat het gemiddelde niveau van digitale vaardigheden relatief laag ligt. De Provincie moet inzetten op het versterken van digitale vaardigheden en verantwoordelijkheden van de ambtenarij. Dit komt de productiviteit, online veiligheid en het streven naar een open overheid ten goede.

Data en Bestuur

- Het opstellen van een meerjarige datastrategie verhoogt de transparantie en strategische impact van innovatieprojecten. Provincies die deze nog niet hebben en willen ontwikkelen kunnen [de strategie 2021-2023 van Noord-Holland](#) als inspiratie gebruiken.
- Data gedreven beleid wordt steeds meer de norm, maar brengt ook grote risico's. De Provincie moet mensen op basis van vertrouwen en wederkerigheid benaderen en garanderen dat de activiteiten van de provincie getoetst worden aan bestaande wet- en regelgeving en beleidsnotities, zie hiervoor ook [de digitaliseringsstrategie van de Provincie Groningen](#). Hierbij kunnen de [Tada-waarden](#) aangehouden worden, zoals ook de Provincie Noord-Holland en [de gemeente Amsterdam](#) doen; inclusief, zeggenschap, menselijke maat, legitiem en gecontroleerd, open en transparant, van iedereen - voor iedereen.
 - o Ditzelfde kan worden toegepast over de rol van toezichthouder op gemeenten en waterschappen bevindt de provincie zich in de positie om haar doelstellingen te koppelen aan de uitvoering van gemeentelijk beleid. Door met gemeenten en waterschappen gestandaardiseerde methoden en technieken te gebruiken bij het delen van gegevens, is de provincie in staat de publieke data terug te geven aan belanghebbenden. Door alle data in een open formaat beschikbaar te stellen kunnen verschillende sectoren ook gebruik maken van elkaars data. Zo ontstaat de mogelijkheid dat we op systeemniveau in de provincie inzicht krijgen in de samenhang tussen beleidsgebieden. Denk aan het integraal bekijken van vraagstukken waarbij ruimtelijke inrichting, landbouw energieopwekking en volkshuisvesting bij elkaar komen.
- Versterking proactieve integratie van de verscheidene Europese richtlijnen m.b.t. digitalisering van de publieke sector in provinciale beleidskaders. Vanuit de EU worden nieuwe richtlijnen opgesteld, voortvloeiend uit [Europe's Digital Decade](#), die ook betrekking hebben op provinciale bedrijfsvoering en beleidskaders. Door proactief op deze richtlijnen in te spelen voorkomen provincies een discrepantie tussen beleid en de doorwerking van Europese richtlijnen op het Nederlands recht.

Waar kan ik me verder verdiepen?

Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap (USBO) Universiteit Utrecht, *Code Goed Digitaal Openbaar Bestuur*, april 2021, <https://open.overheid.nl/repository/ron1-8ebaf55a-83f3-49a2-b679-9691ef7169d9/1/pdf/bijlage-2-code-goed-digitaal-openbaar-bestuur.pdf>

Interprovinciale Digitale Agenda (IDA), Interprovinciale Gids: Ethiek en Digitale Transformatie, juli 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2021/04/30/code-goed-digitaal-openbaar-bestuur/bijlage-2-code-goed-digitaal-openbaar-bestuur.pdf>

Nationale Ombudsman, Een burger is geen dataset - Ombudsvisie op behoorlijk gebruik van data en algoritmen door de overheid, maart 2021, https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/bijlage/DEF%202.0%20Rapport%20%E2%80%93%20Een%20burger%20is%20geen%20dataset_0.pdf

Rathenau Instituut, *AI en manipulatie: the ethische vragen*, april 2022, <https://www.rathenau.nl/nl/digitale-zeggenschap/ai-en-manipulatie-de-ethische-vragen>

Rathenau Instituut, *Beter beslissen over Datacentra*, april 2022, https://www.rathenau.nl/sites/default/files/2022-04/Rapport_Beter_beslissen_over_datacentra_Rathenau_Instituut.pdf

Rathenau Instituut, Europese Conceptwet rond AI biedt houvast voor beheer van elektriciteitsnetten, September 2021, <https://www.rathenau.nl/nl/duurzaam-digitaal/europese-conceptwet-rond-ai-biedt-houvast-voor-beheer-van-elektriciteitsnetten>

Rathenau Instituut, *Rathenau Manifest: Stel nu 10 ontwerpeisen aan de digitale samenleving van morgen*, oktober 2020, https://www.rathenau.nl/sites/default/files/2022-04/Manifest_correcties%2004-2022.pdf

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), *Opgave AI: De nieuwe systeemtechnologie*, 2021, <https://www.wrr.nl/adviesprojecten/artificiele-intelligentie/documenten/rapporten/2021/11/11/opgave-ai-de-nieuwe-systeemtechnologie>

Vragen en contact

Email:

netwerkdigitalesamenleving@groenlinks.nl

Website:

<https://netwerkdigitalesamenleving.groenlinks.nl/>